

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาปีพาทย์นางหงส์ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและพัฒนาการทางด้านวงดนตรี เพลงดนตรี ตลอดจนระเบียบวิธีบรรเลงปีพาทย์นางหงส์ของสำนักดนตรีที่สำคัญ 3 สำนัก คือ สำนักพาทย์โกสล สำนักหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และสำนักครุฑประณีต รวมทั้งลีลาการบรรเลง (STYLE) ของวงเทศบาล

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ ในเรื่องประวัติและพัฒนาการของปีพาทย์นางหงส์ ทางด้านวงดนตรีและเพลงดนตรี สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

ปีพาทย์นางหงส์เป็นวงดนตรีที่ใช้ระโคมในงานศพของไทยอีกรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือไปจากวงบัวลอย ซึ่งเกิดขึ้นโดยการปรับปรุงวงปีพาทย์พิธีและวงบัวลอยเข้าบรรเลงร่วมกัน

เพลงที่ใช้บรรเลงในระยะแรกมีเพียงเพลงเรื่องนางหงส์อัตราสองชั้น เริ่มจากเพลงพราหมณ์เก็บหัวแหวน เพลงสาวสอดแหวน เพลงแสนสุดสวาท เพลงแมลงวันทอง บรรเลงติดต่อกันโดยใช้กลองทัดตีกำกับจังหวะหน้าทับ และจากหลักฐานเพลงแสนสุดสวาท ที่บรรเลงอยู่ในเพลงเรื่องนางหงส์ ซึ่งได้ถูกนำมาแต่งขยายเป็นอัตราสามชั้น ในราวปลายรัชกาลที่ 3 ทำให้พอที่จะอนุมานได้ว่า ประวัติความเป็นมาของการเกิดวงปีพาทย์นางหงส์ น่าที่จะเกิดขึ้นแล้วในราวสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ประมาณปลายรัชกาลที่ 3)

พัฒนาการด้านเพลง ได้ปรากฏหลักฐานว่าในราวปลายรัชกาลที่ 3 เป็นช่วงระยะเวลาที่เกิดความนิยมในเพลงอัตราสามชั้นกันอย่างแพร่หลาย ในช่วงดังกล่าวนับเป็นจุดเริ่มต้นที่ส่งผลทำให้รูปแบบของเพลงนางหงส์ได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นอัตราสามชั้นด้วย จนกระทั่งรูปแบบของการบรรเลงในระยะต่อมาได้เริ่มปรากฏลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากการบรรเลงของวงดนตรีไทยในประเภทอื่น ๆ

รูปแบบของการบรรเลงที่ถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนานี้ จะเริ่มต้นจากเพลงนางหงส์อัตราสามชั้น จบแล้วถอนออกเพลงประเภทลูกล่อลูกขัดหน้าทับ พรบไก่อหรือสองไม้อัตราสามชั้น (เพลงโคเพลงหนึ่ง โดยมากมักจะเป็นเพลงเทพบรรทม

เพลงภริมย์สุรางค์ เพลงเทพนิมิต เพลงแสนเสนาะ เพลงอาหนู ฯลฯ) จบแล้วออกเพลงเร็ว เพลงตำเนียงภาษา 1 ภาษาและลงลูกหมุด ตามลำดับ

รูปแบบการบรรเลงที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานนี้ ต่อมามีการปรับปรุงเพิ่มเติม การบรรเลงขึ้นไปอีก กล่าวคือ

1. เพิ่มการเคี้ยวในเพลงนางหงส์
2. เมื่อจบเพลงเร็วแล้วจะเพิ่มการบรรเลงเพลงดังต่อไปอีก
3. เพลงตำเนียงภาษามีการผูกเป็นชุด 12 ภาษา และมีการขับร้อง
4. มีการใช้กลองมลายูตีกำกับจังหวะหน้าทับทั้งหมด ไม่ใช้กลองทัด

อย่างไรก็ตามการที่ระบบของการผูกเพลงนางหงส์มีกฎเกณฑ์ในการเลือก เพลงที่ค่อนข้างจะอิสระ ไม่มีการกำหนดและเรียบเรียงเพลงเหมือนดังเช่นเพลงเรื่องในงาน มงคลนั้น ดังนั้นจึงส่งผลทำให้รูปแบบการบรรเลงเกิดความหลากหลาย แต่ละสำนักมีการผูก เพลงนางหงส์ที่แตกต่างกันไป แต่ยังคงมีโครงสร้างและระบบในการผูกเพลงที่มีความคล้าย คลึงกัน

ต่อมาเมื่อค่านิยมเรื่องการใช้ปีพาทย์มอญประ โคมในงานศพมีมากขึ้นไปทั่ว ทุกพื้นที่ ทำให้การบรรเลงปีพาทย์นางหงส์ลดน้อยลงไป ไม่แพร่หลายเหมือนดังในอดีต จน หวางดนตรีที่จะสามารถบรรเลงเพลงนางหงส์นั้นได้ยาก แต่อย่างไรก็ดีในปีพุทธศักราช 2539 ได้มีการนำเอาวงปีพาทย์นางหงส์เครื่องใหญ่ของกรมศิลปากรและวงพาทย์โกสลดเข้าไป ร่วมบรรเลงในงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช ชนนี้ นับเป็นบทบาทของปีพาทย์นางหงส์ที่ได้มีโอกาสรับใช้สังคมครั้งยิ่งใหญ่และครั้ง สำคัญที่สุดเท่าที่เคยมีมา

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าวงดนตรีที่มีชื่อเสียงและยังคงมีการบรรเลง เพลงนางหงส์ได้อย่างเรียบร้อย เป็นมาตรฐาน และปรากฏผลงานเป็นรูปธรรมมากที่สุดวง หนึ่ง คือ วงเทศบาล

เหตุผลที่ทำให้ชื่อเสียงในการบรรเลงเพลงนางหงส์ของวงเทศบาลมีความเด่น ชัดมีอยู่หลายประการด้วยกันกล่าวคือ เรื่องของความพร้อมในการมีผู้ปรับวง และนักดนตรีที่ มีองค์ความรู้ที่สมบูรณ์ มีความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ในการบรรเลง มีระบบการซ้อมที่เป็น กลุ่ม ตลอดจนมีการนำเสนอผลงานอย่างสม่ำเสมอ

ลีลาการบรรเลงเพลงนางหงส์ของวงเทศบาล ถึงแม้ว่าจะมีการใช้แนวบรรเลงที่มีความเร็วสูงเหมือนดังเช่นการบรรเลงปีพาทย์เสภา แต่ลักษณะของการผูกกลอนของแต่ละเครื่องมือ จะต้องมีความเหมาะสมกับทำนองหลักของเพลง ไม่ดำเนินกลอนที่โลดโผนจนเกินไปโดยเฉพาะในเพลงประเภทเพลงเร็วและเพลงฉิ่ง จะต้องดำเนินกลอนโดยการยึดหลักของความเรียบร้อย และความพร้อมเพรียงของวงเป็นสิ่งสำคัญ จนถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของการบรรเลงเพลงนางหงส์ของวงเทศบาล

จากการศึกษาปีพาทย์นางหงส์ ในด้านประวัติและระเบียบวิธีบรรเลง พบว่าหลักฐานและข้อมูลที่จะนำมาศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ ในบางประเด็นดังเช่น ประเด็นในเรื่องประวัติการเกิดวงปีพาทย์นางหงส์ มิได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรหรือระบบข้อมูลที่ชัดเจน อันพอที่จะอ้างอิงเป็นหลักฐาน เพื่อที่จะสามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่แท้จริงได้ ดังนั้นข้อมูลในเรื่องประวัติการเกิดวงปีพาทย์นางหงส์ที่ปรากฏอยู่ในงานวิจัยฉบับนี้ จึงเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้า และอ้างอิงไปตามหลักฐานที่ปรากฏเท่านั้น ซึ่งในลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ดนตรีไทยมีความจำเป็นมากต่อระบบการศึกษาในปัจจุบันภายใต้โลกที่กำลังพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการจัดทำข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ดนตรีไทยจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก หากไม่มีการรวบรวมและบันทึกเป็นหลักฐานต่อไปในอนาคต เหตุการณ์อันเป็นเรื่องประวัติศาสตร์สำคัญ ๆ ย่อมที่จะสูญหาย หาข้อสรุปไม่ได้และส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในวงวิชาการดุริยางค์ไทย เนื่องจากขาดหลักฐานในการยืนยันที่แน่นอนและชัดเจนดังเช่นในอดีต

การบรรเลงปีพาทย์นางหงส์ในงานศพของชาวไทยในปัจจุบันไม่ค่อยได้รับความนิยมนิยมและสนใจเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีเพียงกลุ่มผู้ที่อนุรักษ์และสืบทอดการบรรเลงอยู่เพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น จนเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ปีพาทย์นางหงส์กำลังจะเลือนหายไปจากสังคมไทย ในปัจจุบันบรรดาคณาจารย์ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนประสบการณ์ในการบรรเลงเพลงนางหงส์ในยุครุ่งเรืองประมาณ 60-80 ปีที่ผ่านมาของแต่ละสำนักดนตรีที่สำคัญ นับวันจะลดน้อยลงไป แต่ก็ยังมีอยู่เพียงพอที่ชนรุ่นหลังที่สนใจในเรื่องปีพาทย์นางหงส์ จะได้ทำการศึกษาและถ่ายทอดเรื่องของระเบียบวิธีการบรรเลงที่ถูกต้อง เพื่อสืบสานเจตนารมณ์ที่โบราณจารย์ทางด้านดุริยางคศิลป์ได้ให้ความสำคัญและพยายามสรรค์สร้างผลงานดนตรีที่เกี่ยวข้องกับงานศพของชาวไทย และเพื่อรักษาเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมที่คงอยู่คู่กับแผ่นดินไทยสืบไป

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในเรื่องปีพาทย์นางหงส์ ในด้านประวัติและระเบียบบรรเลง สามารถใช้เป็นหลักและแนวทางในการศึกษาถึงพัฒนาการ. รวมทั้งบริบทด้านต่างๆ ของปีพาทย์นางหงส์ได้สำหรับนักดนตรีไทย นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญในคุณค่าของผลงานที่โบราณจารย์ทางด้านดุริยางค์ไทยได้สร้างสรรค์เพลงนางหงส์เรื่องต่างๆ ขึ้นไว้อย่างมากมาย เพื่อยังประโยชน์ให้ผู้เรียนได้รับพัฒนาการทั้งทางด้านสมองและสไตประสาท โดยเน้นให้เกิดความเข้าใจในเรื่องทักษะความจำ จังหวะ และความชำนาญในการปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งว่า ในปัจจุบันนี้ระบบของการศึกษาเพลงเรื่องในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะเพลงเรื่องนางหงส์ พบว่า มีสถาบันทางการศึกษาดนตรีไทยอยู่เป็นจำนวนน้อยมาก ที่จะมีการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับเพลงเรื่องนางหงส์ให้แก่ นิสิต นักศึกษาอย่างเข้มข้นและจริงจัง ดังนั้นจึงใคร่ขอเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โปรดได้ช่วยกันแสวงหาแนวทางในการสนับสนุน และเพิ่มระดับความเข้มข้นให้กับหลักสูตรการศึกษาเพลงเรื่องนางหงส์ เพื่อประโยชน์แก่นิสิต นักศึกษารุ่นหลังๆ ในอันที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์เรื่องปีพาทย์นางหงส์ที่แท้จริงและถูกต้องสืบไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย